

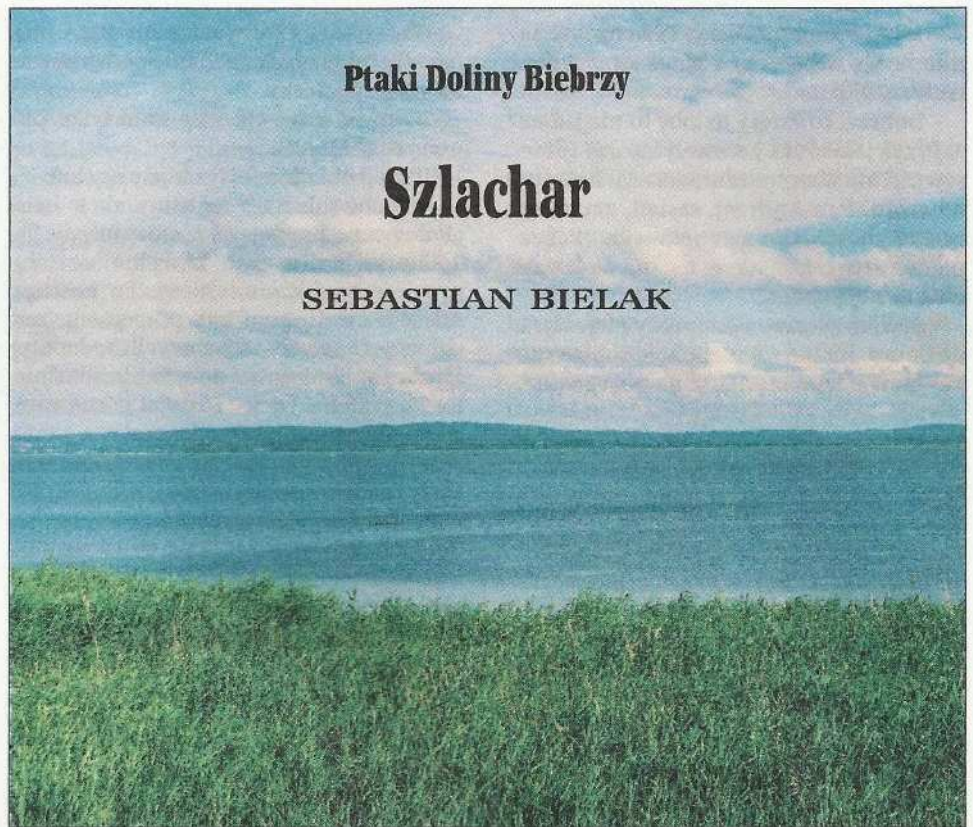
Szlachar (łac. *Mergus serrator*) zwany też traczem długodziobym, to średniej wielkości ptak wędrowny o długim, ząbkowanym i haczykowato zakończonym dziobie oraz postrzępionym czubie na głowie. Długość jego ciała wynosi od 52 do 62 cm, rozpiętość skrzydeł 79-84 cm, a masa od 0,7 do 1,4 kg. Samiec odzywa się cichym i chrapliwym głosem, natomiast samica głośno pokrzykuje „kooor, gerr, gragrag”. Ptak ten występuje nad rzekami oraz czystymi i spokojnymi jeziorami, budując gniazda głównie na wyspach, zimą przebywa również na wybrzeżu, w przyujściowych odcinkach rzek oraz w zatokach morskich. Gniazduje w północnej Eurazji oraz Ameryce Północnej, natomiast zimuje na południu aż po rejon śródziemnomorski, na wschodzie Chin oraz w Zatoce Meksykańskiej. W Polsce jest oceniany jako gatunek lęgowy (zakłada gniazda, ale tylko na Mazurach i Pomorzu), ale skrajnie nieliczny (tzn., że jego statystyczne zagęszczenie wynosi mniej niż 0,2 ptaka na 100 km² powierzchni terenu), a krajowa populacja liczy obecnie tylko ok. 15 par. Tracz długodzioby znajduje się w Czerwonej Księdze Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce jako gatunek silnie zagrożony wymarciem i jest objęty ścisłą ochroną gatunkową.

Gniazdo zakłada na suchym gruncie w pobliżu wody, często w podziemnych norach i zagłębieniach terenu, wśród kamieni w trawie – zawsze jednak pod osłoną roślinności. Od kwietnia do czerwca samica składa do niego od 7 do 12 oliwkowobrazowych jaj, które następnie wysiaduje przez okres 29-35 dni. Pisklęta opuszczają gniazdo już po jednym dniu, a pełne upierzenie uzyskują po upływie ok. dwóch miesięcy.

Dieta szlachara składa się głównie z ryb, które swobodnie przytrzymuje w dziobie dzięki ząbkowanym krawędziom, ale nie gardzi również rakami, mięczakami oraz owadami i ich larwami. Ogromny apetyt tracza długodziobego często stawia go w konflikcie z rybakami, którzy uważają ptaka za szkodnika hodowli ryb i w niektórych miejscach świata bezlitośnie tępią, zwłaszcza tam, gdzie hodowany jest narybek łososia i troci.

Tracz długodzioby wśród spienionych fal (fot. Donna Dewhurst, USFWS)

Szlachar preferuje duże jeziora o spokojnej tafli (fot. Sebastian Bielak)

Samiec tracza długodziobego w szatach godowych (fot. Dave Menke, USFWS)

W pierwszej połowie XX wieku szlachar był rozpowszechniony na Mazurach i Pomorzu, w niektórych rejonach odnotowano nawet rozrost populacji. Jednakże od początku lat 80. XX wieku, kiedy to w Polsce występowało jeszcze 25-50 par lęgowych, nastąpił wyraźny spadek liczebności gniazdujących szlacharów do zanotowanych w 1999 roku 15 par. W drugiej połowie lat 90. nastąpił gwałtowny spadek liczebności na Kaszubach, gdzie ilość samic zmniejszyła się z 40-50 sztuk do zaledwie 8-10, natomiast na Mazurach prawdopodobnie gniazdują już tylko pojedyncze samice. Drastyczny spadek liczebności traczy długodziobych, a nawet opuszczanie przez nie większości miejsc lęgowych jest najprawdopodobniej spowodowane niekorzystnymi zmianami, jakie zachodzą w ich siedliskach na skutek eutrofizacji wód, rozwoju turystyki wodnej oraz ocieplania się klimatu.

Szlachary pojawiają się na terenie całego kraju jedynie w okresie wędrówek wiosennych (od marca do maja) oraz jesiennych (od października do grudnia), ale i tak widywane są wtedy tylko pojedyncze ptaki lub niewielkie ich grupki. Jak dotychczas największą ilość migrujących traczy długodziobych zanotowano w marcu 1987 r. w Zatoce Gdańskiej i było to 3859 ptaków. Szlachary zimują na terenie Polski w Zatoce Pomorskiej oraz wzdłuż zachodniego wybrzeża Bałtyku (ok. 5300 ptaków), a także w Zatoce Gdańskiej (do tysiąca ptaków). Jednak duża ich część przebywa z dala od brzegu, na pełnym morzu, np. w lutym 1987 roku podczas rejsu statkiem na trasie Gdynia – Hel doliczono się aż 13 300 ptaków.

Zdjęcia (USFWS) zostały udostępnione dzięki uprzejmości United States Fish and Wildlife Service.